

Využití digestátu jako organického hnojiva aneb výhody bioplynu resortu zemědělství

Doc. Ing. Luboš Babička, CSc.*; ing. Kristýna Václavíková;

Dr.ing. Lenka Kouřimská; Doc. ing. František Straka, CSc.**

*ČZU v Praze, Katedra kvality zemědělských produktů,

**Ústav pro výzkum a využití paliv Praha - Běchovice

- V souladu s nárůstem cen energií a ve vztahu k riziku závislosti na dodávkách plynu a ropy vzrůstá zájem o využití obnovitelných zdrojů energie.
- Snaha o snižování emisí skleníkových plynů.
- EU snaha o zajištění domácích zdrojů energie – 14% do roku 2020

Výroba bioplynu
významný ekonomický článek
v zemědělství
a v regionální politice

Důvody

Hlavní důvody využití bioplynu na vlastní farmě jsou:

- získání zdroje energie,
- produkce kvalitních organických hnojiv,
- snížení ztrát na živinách,
- odstranění negativního vlivu na pracovní a životní prostředí (pachem kejdy a hnoje).

- Využití zbytků z potravinářského průmyslu a jiných biologicky rozložitelných odpadů kategorie 3 a upravené materiály kategorie 2, v souladu s nařízením Evropského parlamentu č. 1774/02.
- O zvýšeném zájmu o výrobu bioplynu svědčí nejen rostoucí počet projektovaných a budovaných stanic, ale stále se zvětšující zájem zemědělců, firem a obcí.
- Situace se podstatně zlepšila se zavedením decentralizace výroby proudu a státní podporou a schválením zákona č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, který garantuje výkupní ceny na dobu patnácti let.

Rozvoj využití biomasy i jejího pěstování pro energetické účely jako součásti řešení ekologických otázek energetiky, problémů zemědělské politiky a politiky rozvoje venkova je intenzivně podporován i v Evropské unii.

Princip procesu tvorby bioplynu

Bioplyn

- **produkt látkové výměny metanových bakterií, resp. metanogenů za nepřístupu vzduchu ve vlhkém prostředí,**

tzv. anaerobní fermentace

Mokrý technologie

- **procesy, kde obsah vložené vsádky nepřesahuje 20% sušiny.**

Přínos bioplynové stanice

Přínosem pro farmu je:

- **Získání hodnotné energie**
- **Zmenšení zatížení pachem**
- **Zmenšení žíravého účinku kejdy**
- **Zlepšení tekutosti**
- **Zmenšení zatížení ovzduší skleníkovými plyny**
- **Zabránění ztrátám na živinách**
- **Zmenšení vyplavování dusíku a zamezení úniku nitrátů**
- **Zlepšení odolnosti rostlin**
- **Zlepšení zdravotního stavu rostlin**
- **Hygenizace kejdy**
- **Omezení klíčivosti semen plevelů**
- **Zpracování organických zbytků**
- **Neplacení stočného**
- **Vyřešení problému zákazu vypouštění odpadních vod**
- **Získání hnojiva splňujícího podmínku ekologického zemědělství**

Získání hodnotné energie

- Technologie anaerobní kofermentace organických odpadů v současné době představuje velice atraktivní zdroj energie a v porovnání s kompostováním má jednoznačné přednosti.
- V BPS lze použít nejen všechny materiály použitelné pro kompostování, ale i materiály, které pro kompostování použít neleze, např. odpadní vody z mlékáren, průsaky ze siláží, flotační tuk, výpalky z palíren, zbytky z masné výroby a materiály bez struktury.
- Důležitým přínosem je, že z BPS získáváme nejen kvalitní hnojivo, ale na rozdíl od kompostování ještě získáváme navíc energii a z hlediska ochrany životního prostředí se jedná o výrazně šetrnější technologii.

Zmenšení zatížení pachem

- V současné době, kdy vstoupila v platnost celá řada legislativních opatření (EIA, IPPC, EMAS apod.) je možnost snížení zápachu pro zemědělsko-potravinářský sektor velice důležitým faktorem.
- Zápach je způsobován biochemickými přeměnami organických sloučenin, které páchnou sami nebo jejich rozkladné složky.
- Je prokázáno, že dobře anaerobně fermentovaný substrát po vyvezení z bioplynové stanice nepáchne, resp. nevykazuje žádné měřitelné hodnoty.

Zmenšení žíravého účinku kejdy

Anaerobní fermentací dojde k výraznému zlepšení snášenlivosti rostlinami, protože rozkladem sušiny a leptavě působících organických kyselin dochází ke zvýšení pH a zředění substrátu

Zlepšení tekutosti kejdy

Anaerobní fermentaci - rozklad sušiny, mazlavých a vláknitých složek – zředění substrátu , jako když by se substrát zředil vodou v poměru 1:1.

Zředěný substrát, resp. kejda - lepší čerpání a aplikace.

Snížená viskozita - proniká snáze do půdy – snížení ztrát dusíku - anaerobně fermentovaná kejda –pouze v amoniakální formě.

Zmenšení zatížení skleníkovými plyny

Bioplynové stanice - uzavřený režim-
zabránění úniku metanu a amoniaku do
ovzduší - výrazné snížení úniku tzv.
skleníkových plynů do ovzduší – vyplavování
čpavku srážkovou vodou do okolí.

Volné skládkování, kompostování -
nezabraňuje.

Zabránění ztrátám na živinách

- **Anaerobní fermentační proces** v reaktoru - uzavřený systém - zabraňuje ztrátám živin - zamezí ztrátám dusíku v rozsahu 20 až 40%.
- **Dusík** - ve formě amoniakální - co nejrychleji zapravit do půdy.
Z provedených pokusů - zřetelné výrazné rozdíly ve výnosech při použití fermentované a nefermentované kejdy.
- **Organicky vázaný dusík** - tvořen převážně odumřelými metanovými bakteriemi - v půdě je pomalu mineralizován.
- **Obsah fosforu, draslíku a vápníku** - zůstává v plném rozsahu zachován.

Zabránění ztrátám na živinách

- **Síra** - důležitá pro tvorbu bílkovin se při odsiřování bioplynu vrací spolu s kejdou zpět na pole - důležité při pěstování řepky a brukvovitých plodin obecně.
- **Anaerobně fermentovaná kejda** - důležitá z hlediska uhlíkové bilance v půdě. Celulóza a lignin nejsou metanovými bakteriemi rozkládány a jsou spolu s kejdou vraceny zpět na pole, kde přispívají k **tvorbě humusu**.
- *Obavy některých zemědělců i vědeckých pracovníků o škodlivosti anaerobně fermentované kejdy na růst rostlin jsou naprosto neopodstatněné a svědčí o hlubokých neznalostech moderních biotechnologických postupů.*

Zmenšení vyplavování dusíku

- Vzhledem k tomu, že anaerobně fermentovaná kejda není pro rostliny nebezpečná, **lze ji aplikovat v průběhu vegetačního období** a tudíž využitelnost dusíku lze zvýšit na maximum. V případě suchého a teplého počasí při aplikaci na list ji lze použít jako **rychle působící hnojivo** a využití dusíku se ještě zvýší. Pouze malá část se dostává do půdy a nebezpečí splavení do vody je tak minimální.
- **Aplikace na list** je obzvláště výhodná při pěstování energetické biomasy. Z provedených pokusů vyplývá, že při použití anaerobně fermentované kejdy na list nebo při hnojení zálivkou se zvýšila hmotnost zelené hmoty rostlin o více než 100%. (křídlatka, šťovík, bolševník, apod. devastace krajiny).
- Ve vztahu k nařízení o hnojení je nutné brát v úvahu, že v období mezi 15. listopadem a 15. lednem platí zákaz vyvážení hnojiv na pole. *****!!!

Zlepšení odolnosti rostlin

Zlepšení odolnosti rostlin, resp. Jejich zdravotního stavu jsou prokázány na celé řadě pokusů. Jako příklad lze uvést citát držitele Nobelovy ceny za rok 1988 José Lutzenbergera: „*Bioplynovou kejdou lze nejen zúrodnit půdu tak, že na ní rostou zdravé rostliny, odolné proti škůdcům, ale lze ji dokonce využít jako ochranný prostředek pro rostliny. Použije-li se jako hnojivo na list, posiluje rostliny; škůdci mizí, neboť rostlina získává na odolnosti*“.

Hygenizace kejdy

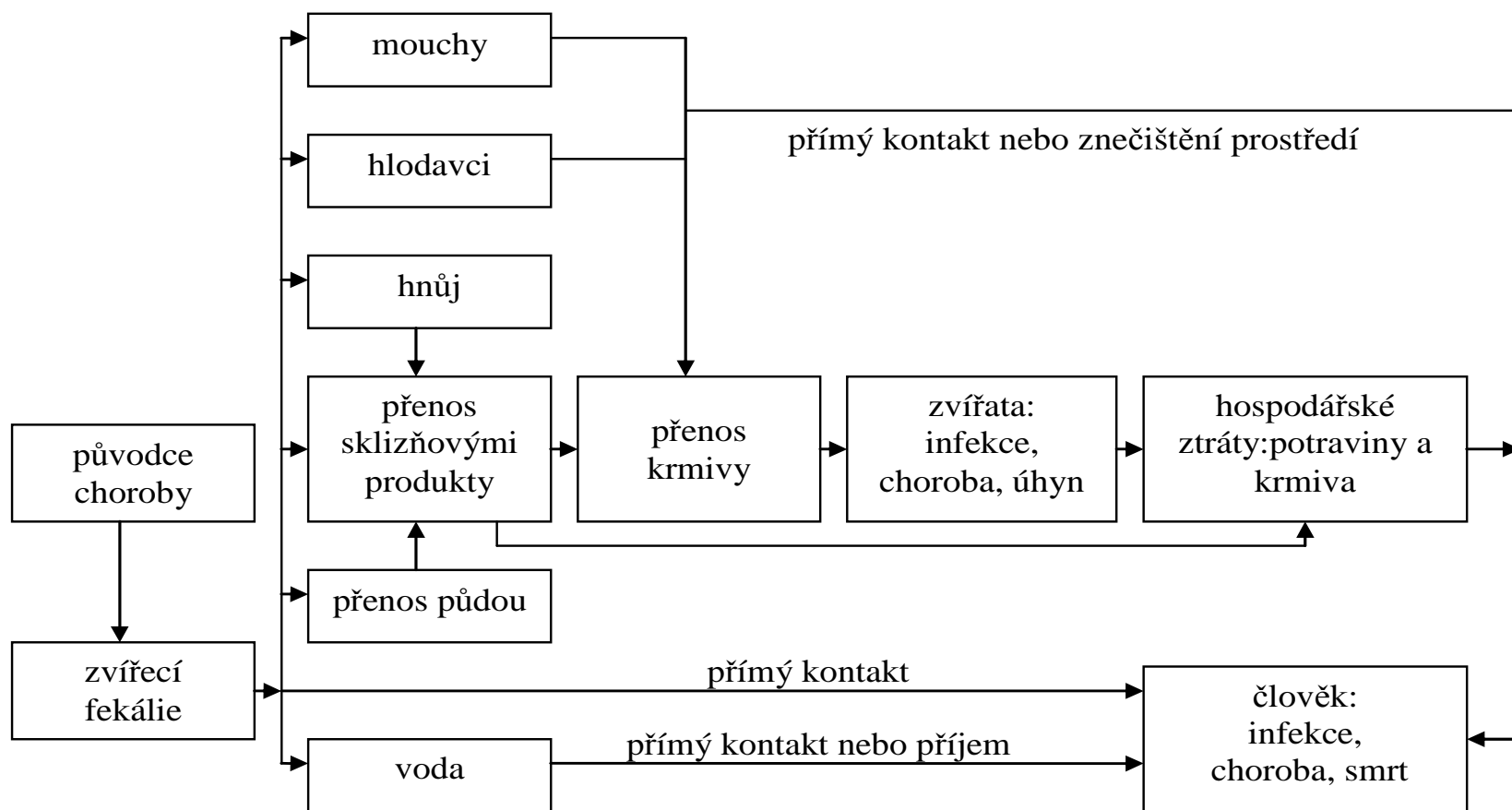
Omezujícím faktorem pro použitelnost vsádky do BPS jsou především:

- zákon o odpadech, zákon o hnojivech, veterinární zákona a zákon o zdraví lidu.
- Důležité je nařízení o bioodpadech. Ve smyslu tohoto nařízení jsou za bioodpadů považovány“ odpady zvířecího nebo rostlinného původu určené k dalšímu využití, které mohou být rozloženy mikroorganismy“, přičemž „zbytky rostlin, které vznikly na zemědělsky využívaných plochách nejsou bioodpadů“, ale zbytky z fermentace jsou definovány jako „anaerobně zpracovaný odpad“.
- Dalším důležitým pojmem je zacházení s bioodpadů, tedy s anaerobně fermentovaným substrátem, resp. separátem nebo nugátem. Jednoznačnou platnou podmínkou je, že musí být zaručena jeho hygienická nezávadnost.
- Pro zjednodušení a z hlediska použitelnosti anaerobně fermentovaného substrátu vycházím z předpokladu, že nejsou používány vody určené pro ČOV.

Hygenizace kejdy

- Vycházíme-li z předpokladu, že zvířecí exkrementy obsahují až 10^{10} mikroorganismů na 1 mililitr. Při běžném skládkování hnoje dochází k jeho záhřevu na 55°C , což stačí ke snížení obsahu mikroorganismů na 10^6 , potom při anaerobní fermentaci, který pracuje v termofilní oblasti se dostáváme na hodnoty 10^2 , což je dostatečný hygienizační účinek, kdy zárodky mikroorganismů (bakterie, viry a paraziti) již nejsou schopny vyvolávat choroby a přenášet nákazu.
- Hygienizační účinek při anaerobně fermentované kejdě se významně zvyšuje v důsledku přítomnosti čpavku.
- Na základě vědeckých prací je prokázáno, že při anaerobní fermentaci pracující v termofilní oblasti (55°C) dochází již po 5 hodinách k likvidaci patogenních mikroorganismů pod mez detekovatelnosti.
- Na základě zkušenosti a vědeckých prací lze konstatovat, že BPS s anaerobní fermentací pracující v termofilní oblasti znamenají pro oblasti s velkochovy dobytka a tedy zvýšeným rizikem nebezpečí nákazy, významný profylaktický přínos (viz. obrázek)

Možnosti přenášení původců chorob ze zvířecích fekálií

Omezení klíčivosti semen plevelů

Vzhledem k tomu, že v průběhu anaerobní fermentace dochází k zahřátí substrátu na teplotu 55 až 70 °C dochází ke ztrátě klíčivosti semen, což napomáhá v boji s plevely.

Zpracování organických zbytků

Hygienizace

Pro odpady z kuchyní , stravovacích zařízení apod. je nutné před vložením do BPS provádět tzv. hygienizaci (1 hodinu při 70°C).

Vyřešení problému zákazu vypouštění odpadních vod

System anaerobní fermentace řeší problém s
odpadními vodami a jejich vypouštění do
kanalizace

Ekologické organické hnojivo

Bude-li bioplynová stanice pracovat pouze v režimu platném pro **ekologicky hospodařící farmu**, potom i substrát bude splňovat podmínku organického hnojiva použitelného pro produkci ekologických výrobků

Využití digestátu jako hnojiva

- Digestát lze využít jako vysoce kvalitní organické hnojivo. Kromě klasického podzimního hnojení se dnes stále častěji využívá podlistové aplikace v průběhu vegetace a v systému dělených dávek. Jednorázová maximální dávka 10 až 20 t/ha kejdy (při obsahu 0,5 až 0,3 % N) kryje potřebu dusíku u rostlin jen pro část vegetačního období a z tohoto důvodu je třeba dávku dvakrát až třikrát opakovat.
- Příkladem může být energetická plodina kukuřice. Aplikace se doporučuje v době, kdy je výška kukuřice minimálně 20 až 30 cm. Při použití hadicových aplikátorů se obecně pro kukuřici považuje za nejvýhodnější výška porostu 20 až 80 cm, výjimečně 100 cm.
- Při použití dnes již běžně dostupných speciálních hadicových aplikátorů kejdy, u kterého díky systému zapravování do půdy v průběhu vegetace nehrozí vyplavování živin do spodních vod, ani nebezpečí druhotného výskytu plevelů.

Výhody digestátu

- V porovnání anaerobně fermentované kejdy s neupravenou kejdou je nutné uvést, že anaerobně fermentovaná kejda ve svých kladech jednoznačně předčí kejdu neupravenou.
- Anaerobní fermentační proces zabraňuje ztrátám živin, protože na rozdíl od otevřeného skládkování nebo kompostování se sníží ztráty na dusíku o 20 až 40 %

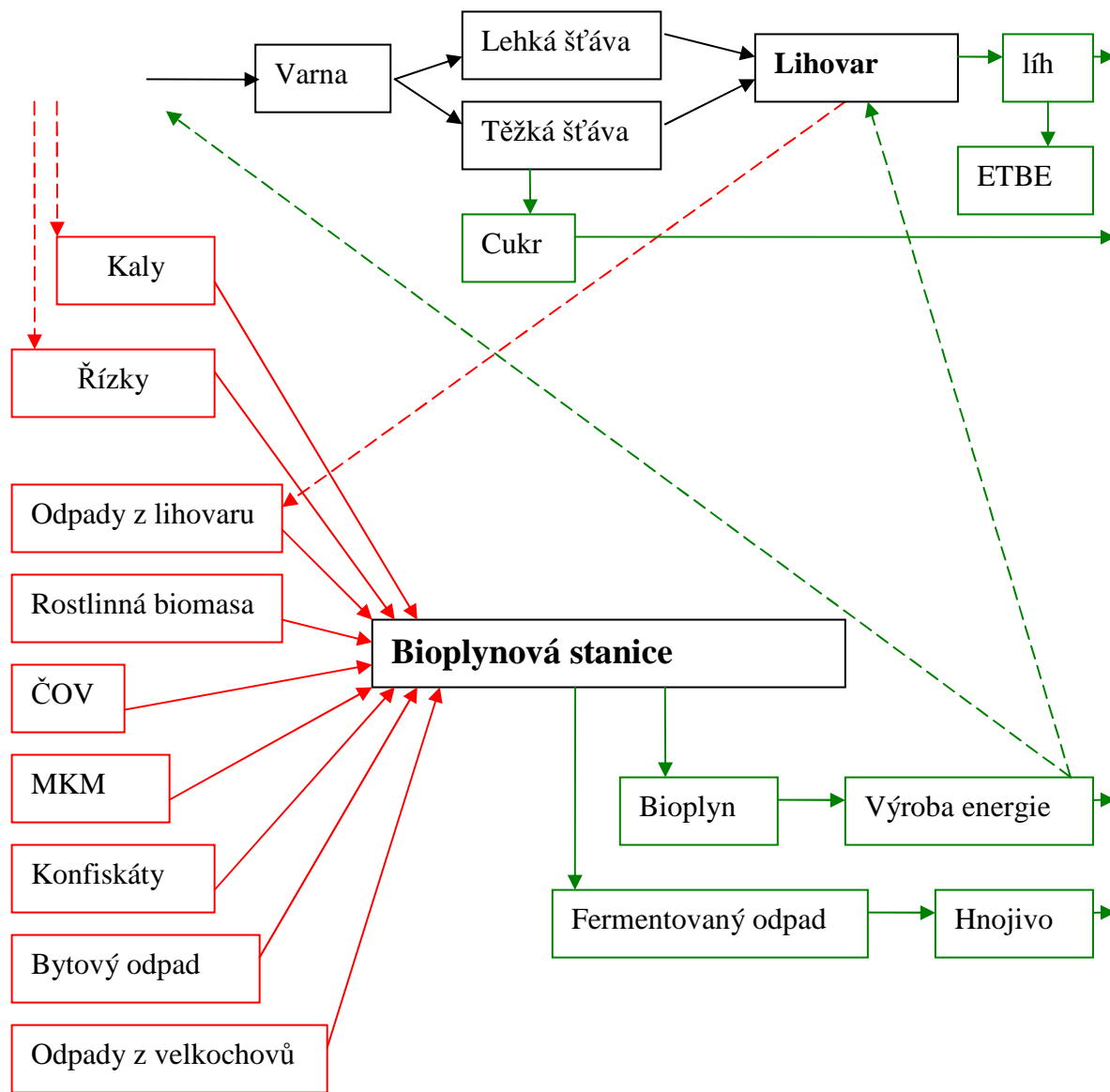
Změny podílu dusíkatých složek v kejdě vyvolané anaerobní fermentací

	Prasečí kejda		Hovězí kejda	
	čerstvá	fermentovaná	čerstvá	fermentovaná
Obsah sušiny (%)	8,38	3,45	10,03	6,76
Obsah organické sušiny (%)	3,75	2,01	7,35	4,66
pH	7,37	8,02	7,42	7,75
Ncelk. (%)	0,48	0,45	0,41	0,38
Obsah NH ₄ -N (%)	0,33	0,36	0,20	0,22
Stupeň rozkladu org. sušiny (%)		46,4		36,5
Podíl čpavku (%)	68,8	80,0	48,8	57,9
Zvýšení podílu čpavku (%)		16,3		20,3

Závěr

Na závěr lze jednoznačně říci, že:

- kejda, která proběhla anaerobní digescí, tedy tzv. „bioplynová kejda“, je vyvážené hnojivo, které nepůsobí žíravě na list, což je rozhodující aspekt pro všechny zemědělce a to bez rozdíl, zda se jedná o pěstitele zeleniny, konvenční či ekologicky hospodařící zemědělce.
- Zemědělci, kteří používají „bioplynovou kejdu“ přispívají aktivně k ochraně životního prostředí, protože napomáhají splňovat požadavky tzv. „nitratové směrnice“ a směrnice na „odpadní vody“. Současně zabraňují únikům metanu a čpavku z otevřených skládek do ovzduší.
- **Na rozdíl od spalování** biomasy, neseparovaná „bioplynová kejda“ má významný humusotvorný vliv na půdu, protože nerozložená organická hmota, lignin a celuloza se vrací zpět na pole

Závěr

„Bioplynovou kejdou lze nejen zúrodnit půdu tak, že na ní rostou zdravé rostliny, odolné proti škůdcům, ale lze ji dokonce využít jako ochranný prostředek pro rostliny.

Použije-li se jako hnojivo na list, posiluje rostliny; škůdci mizí, neboť rostlina získává na odolnosti“.

Děkuji za pozornost

Doc.Ing.Luboš Babička, CSc.,
vedoucí katedry kvality zemědělských
produktů,
FAPPZ ČZU Praha

e-mail: babicka@af.czu.cz